

Phật giáo Anh: Phật giáo trung lưu và đời sống tâm linh của Julia May Shaw (1891-1975) (P.2)

ISSN: 2734-9195 14:35 14/12/2025

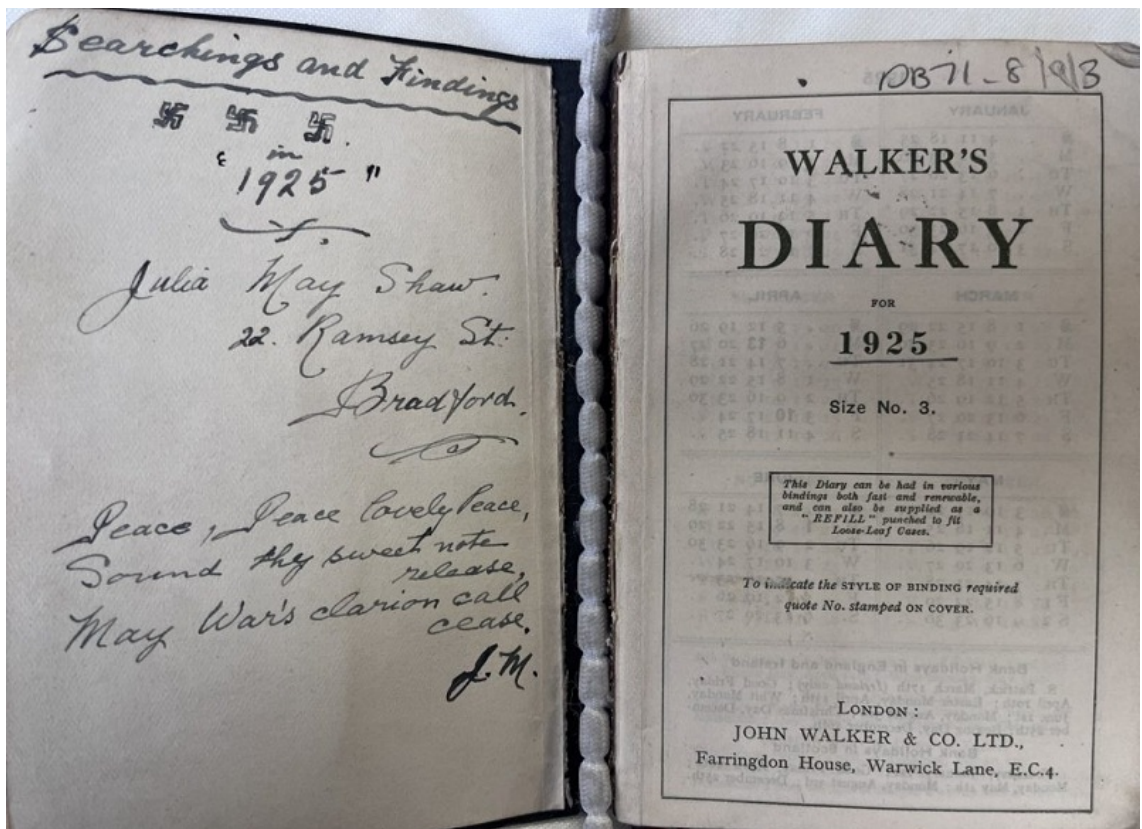
Họ là những hình mẫu sơ khai của Phật tử Tây phương thời toàn cầu hóa và quan trọng nhất, họ là những con người bình thường đang kêu gọi xã hội noi theo đức Phật: sống giản dị, từ bỏ thái quá, tôn trọng bất bạo động và nuôi dưỡng phẩm hạnh.

Từ sự hình thành **ngành Phật học** trong bối cảnh Ấn Độ thuộc địa đến thiên chính niệm ở Liverpool, loạt bài “Phật giáo tại Anh quốc” tiếp tục khai thác góc nhìn của TS.Caroline Starkey về sự gặp gỡ giữa Phật giáo và người Anh quy y. Caroline là nhà xã hội học tôn giáo, hiện là Phó giáo sư chuyên ngành Tôn giáo và Xã hội tại Đại học Leeds.

Sau phần đầu giới thiệu nền tảng dân tộc học và hướng nghiên cứu của Caroline*, bài viết này đi sâu vào một trường hợp ít được biết đến trong phong trào tâm linh: Julia May Shaw, một phụ nữ kết nối kinh nghiệm tâm linh thời Victoria, dấu ấn Ấn Độ thuộc địa và những sang chấn sâu sắc sau Thế chiến thứ nhất. Bài viết thứ ba sẽ đặt trải nghiệm Phật giáo vào bối cảnh suy giảm của Đế quốc Anh, và bài cuối cùng sẽ bàn về vị trí của Anh quốc trong các xu hướng Phật giáo đương đại từ chính niệm thế tục đến những vấn đề phân tầng xã hội đang tác động đến cộng đồng Phật tử.

Phong trào tâm linh dưới bóng Thế chiến thứ nhất

“Phương Tây có thể học rất nhiều từ Phật giáo phương Đông”. - (Julia May Shaw, 1925)

Nhật ký của Julia May Shaw. Hình ảnh do Tiến sĩ Caroline Starkey cung cấp.

Cũng như nhiều hiện tượng xã hội hiện đại, trải nghiệm Phật giáo tại Anh gắn chặt với lịch sử đế quốc. Điều này tưởng chừng hiển nhiên, thậm chí đã thành khuôn sáo: bất kỳ nền văn hóa nào sống trong di sản của một đế quyền với tham vọng phổ quát, trong trường hợp này là Pax Britannica, đều phải đối diện với các dòng chảy ảnh hưởng hai chiều giữa bên cai trị và bên bị trị.

“Chúng ta thường nhìn lịch sử Phật giáo ở Anh qua các nhân vật tiêu biểu, những người tạo phong trào”. Những cái tên như Ananda Metteya, T. W. Rhys Davids hay Chris Humphreys đã trở nên quen thuộc với các nhà nghiên cứu Phật giáo. Nhưng như Caroline nhiều lần nhấn mạnh, bà hoài nghi, thậm chí phê phán, truyền thống lịch sử kiểu “những vĩ nhân làm nên thời đại”. Bà đặt câu hỏi: vậy những người ở **“tầng giữa”** thì sao? Họ không phải quan chức đế quốc hay các nhà công nghiệp quyền lực, nhưng họ có đủ tự chủ, đủ điều kiện vật chất để học, thậm chí chia sẻ về Phật pháp?

Trong buổi trò chuyện thứ hai, Caroline giới thiệu trường hợp của một nhà ngoại cảm, nhà chữa lành tâm linh, nhà thơ, nhà văn và nhà hoạt động xã hội địa phương, sống tại Bradford (West Yorkshire), hoạt động liên tục từ thập niên 1920 đến 1970. Caroline đã tiếp cận được những cuốn nhật ký còn sót lại của Shaw, một kho tư liệu hiếm cho thấy đời sống thường nhật của một người không nằm trong “tầng nổi bật” của phong trào Phật giáo.

“Nhật ký của bà rất dài, rất rộng: từ triết học, các hình vẽ tâm linh, ghi chép thời sự, những bộ phim bà xem, cho đến gia đình”, Caroline chia sẻ.

Những người lính trong Thế chiến thứ nhất. (Nguồn: iwm.org.uk)

“Julia May Shaw sẽ không bao giờ xuất hiện trong những câu chuyện lớn về sự truyền bá Phật pháp”, Caroline nói tiếp. “Nhưng qua những phản tỉnh của bà về đức Phật, chúng ta thấy hình ảnh một người phụ nữ bình dị ở Bradford, tự học, say mê nhiều dòng tư tưởng khác nhau và liên tục quay trở lại với đức Phật như một điểm tựa hướng dẫn cho đời sống ở nước Anh thời của bà”.

Gặp gỡ đức Phật nơi vùng Yorkshire

Tư liệu lưu trữ cho thấy Shaw sinh năm 1891 và mất năm 1975. Bà là một phụ nữ Anh truyền thống: có gia đình, có con và sau này có cháu. Nhưng đời sống tâm linh của bà lại rất phong phú: từ minh triết Hoa Hồng Thập Tự, những tác phẩm đầu của L. Ron Hubbard, thơ ca, triết học châu Âu, cho đến Phật giáo. Và chính Phật giáo để lại dấu ấn sâu đậm nhất.

Trong một ghi chép, Shaw bày tỏ sự không hài lòng trước thái độ thực dân còn ăn sâu trong xã hội Anh, thái độ khiến người ta từ chối tìm kiếm nguồn cảm hứng tinh thần từ những nền văn hóa khác.

Caroline nhận xét: *“Đoạn viết này cho thấy một cách tiếp cận rất cá nhân đối với Phật giáo, đồng thời phản ánh sự thay đổi lớn trong thái độ của xã hội Anh đối với văn hóa và tôn giáo ngoại lai, từ những năm 1920 đến nay. Có một sắc thái hơi Orientalist (tạm dịch: nhà Phương Đông học) trong cách đề cao Phật giáo như ‘ánh sáng từ bên ngoài’, nhưng điều quan trọng là: ngay từ thập niên 1920, đã có một phụ nữ ở Yorkshire xem đức Phật là tấm gương cho xã hội*

Anh”.

Shaw tìm đến chủ nghĩa tâm linh sau những “sang chấn tập thể khổng lồ” của Thế chiến thứ nhất: sự mất mát người thân, người chú hy sinh, chồng mất một chân, cộng với những năm tháng làm việc cho thương binh. Bà ghi lại chi tiết trải nghiệm kiệt sức về tinh thần, điều mà ngày nay ta gọi là dấu hiệu của rối loạn hậu sang chấn (PTSD).

“Hiện tượng tâm linh, việc người dân tìm cách liên lạc với người đã khuất, tất cả diễn ra trong bối cảnh xã hội cố gắng tìm kiếm sự dẫn dắt từ các truyền thống tôn giáo khác”, Caroline giải thích.

Những trải nghiệm ấy khiến Shaw bắt đầu một hành trình suốt đời: truy vấn về tâm linh, về ý nghĩa làm người, và về những bí ẩn của sự sống. Bà tham gia Liên minh Tâm linh Quốc gia (Spiritualists’ National Union) và điều hành trung tâm chữa lành của riêng mình - Life After Death Association and Healing Centre (tạm dịch: Hiệp hội Cuộc sống Sau Cái Chết và Trung tâm Chữa lành).

Nhật ký của Shaw, theo phát hiện của Caroline, đầy những suy tư về đức Phật, trích dẫn về giáo pháp và những liên hệ giữa lời dạy của Ngài với xã hội Anh thập niên 1920. Bà cũng thẳng thắn chất vấn cấu trúc giáo hội truyền thống:

“Tôi không cần một linh mục để sám hối. Tôi cảm nhận Thượng đế hiện diện khắp nơi” (nhật ký tháng 05/1925).

Đến tháng 9 cùng năm, tờ *York Telegraph* đưa tin Shaw đã trở thành “Diễn giả về đức Phật” tại Nhà thờ Tâm linh Bankfoot. Bà chia sẻ giáo lý Phật giáo với những người hầu như chưa từng nghe đến Phật pháp. Caroline chưa thể xác định Shaw học từ nguồn nào, nhưng nhiều khả năng bà đọc sách, báo và tích lũy hiểu biết từ trước năm 1925.

Một tâm trí ham học và khám phá

“Lịch sử Phật giáo ở Anh thường được nhìn qua những nhân vật lớn hoặc các tổ chức như Buddhist Society và Buddhist Lodge. Nhưng ở đây, ta có một người phụ nữ không thuộc tổ chức nào, không gắn với nhóm Phật tử nào, nhưng lại say mê đời sống đức Phật và giảng về Ngài”, Caroline chia sẻ.

Điều Shaw tiếp nhận và lan tỏa phản ánh rõ khuynh hướng thời Victoria: *nhấn mạnh văn bản, thiên về Theravāda, dựa vào hình ảnh đức Phật lý tưởng hóa qua những bản dịch Pāli mà giới chức thuộc địa mang về từ Nam Á. Dù Shaw không đọc Pāli, bà vẫn có thể truyền tải, có lẽ khá hiệu quả, những hiểu biết về đức Phật trong cộng đồng địa phương.*

Trong nhật ký, Shaw ghi rằng phần lớn người nghe đều thích thú trước hình ảnh đức Phật như một nhân cách đầy sức mạnh tinh thần.

Máy ảnh kỹ thuật số OLYMPUS

Julia May Shaw sẽ không bao giờ đạt danh tiếng hay vị trí trong sách sử như những “người tạo phong trào”. Họ, những người trung lưu đang sống trong bối cảnh đế quốc không hoàn hảo và chúng ta hôm nay cũng thế. Một số quan điểm của họ có thể bị xem là bảo thủ, thậm chí mang định kiến chủng tộc. Nhưng đồng thời, họ thể hiện một sự cởi mở đáng chú ý trong việc học hỏi và chia sẻ giáo lý nhà Phật trong cộng đồng. Họ là những hình mẫu sơ khai của Phật tử Tây phương thời toàn cầu hóa và quan trọng nhất, họ là những con người bình thường đang kêu gọi xã hội noi theo đức Phật: sống giản dị, từ bỏ thái quá, tôn trọng bất bạo động và nuôi dưỡng phẩm hạnh.

Thời đại của Shaw trải dài từ thập niên 1920, khi Đế quốc Anh đạt quy mô lớn nhất dù mới trải qua Thế chiến đến tận thập niên 1970, giai đoạn chứng kiến rõ rệt sự suy giảm sức mạnh của Anh tương quan với Hoa Kỳ, đồng thời đánh dấu sự lụi tàn của đế quyền Anh tại châu Á với mốc Hồng Kông chuẩn bị trao trả năm 1997. Nhiều xu hướng xã hội học quan trọng xuất hiện trong thời kỳ này, góp phần định hình cách Phật giáo lan truyền tại Anh và đó sẽ là chủ đề của buổi trao đổi tiếp theo với Caroline.

Chính những đường nét xã hội này là điều Caroline quan tâm nhất. Qua việc truy tìm chúng, chúng ta có thể hiểu sâu hơn sự tương tác hai chiều giữa cộng đồng Phật tử và bối cảnh xã hội Anh quốc.

* *Phật giáo tại Anh quốc - Phần Một: Gặp gỡ Phật tử Anh qua xã hội học và nhân học (BDG)*

(Còn tiếp...)

Tác giả: **Raymond Lam**/Chuyển ngữ và biên tập: **Thường Nguyên**

Nguồn: buddhistdoor.net